

EUROOPA KOHTU OTSUS

17. jaanuar 1984*

[...]

Liidetud kohtuasjades 43 ja 63/82,

Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen, VBVB (flaamikeelsete raamatute edendamise ühing), asukoht Antwerpen, esindajad: advokaadid Aimé de Caluwé ja Johan Billiet, Brüssel, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis: advokaadibüroo Ernest Arendt, 34 B, rue Philippe-II,

ja

Vereniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels, VBBB (raamatukaubanduse huvide edendamise ühing), asukoht Amsterdam, esindajad: advokaat Th. R. Bremer, Amsterdam, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis: advokaadibüroo Jean-Claude Wolter, 2 rue Goethe,

hagejad,

keda toetavad

Groupement des associations de libraires de la CEE (GALC) ja **Groupement des éditeurs de livres de la CEE** (GELC), mõlema asukoht Brüssel, esindajad: kirjalikus menetluses Queen's Counsel Jeremy Lever, Gray's Inn, ja solicitor Robin Griffith, Brüssel, ning suulises menetluses advokaat Ormo-Willem Brouwer, Amsterdam, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis: advokaadibüroo Jacques Loesch, 2 rue Goethe,

ja

Börsenverein des Deutschen Buchhandels e.V., registrijärgne asukoht Frankfurt am Main, esindajad: kirjalikus menetluses advokaat Franz-Wilhelm Peter, Frankfurt, ja suulises menetluses O. W. Brouwer, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis: advokaadibüroo Jean-Claude Wolter,

menetluse astujad,

versus

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: õigusnõunik Bastiaan van der Ersch, keda abistas õigustalituse ametnik Pieter Jan Kuyper, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis: c/o komisjoni õigustalituse ametnik Oreste Montalto, bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

kostja,

keda toetavad

NV Club,

NV GB-Inno-BM

ja

NV Sodal, ärinimega FNAC,

Brüsselis registreeritud ettevõtjad, esindajad: kirjalikus menetluses advokaat Louis van Bunnan, Brüssel, ja suulises menetluses advokaat Ignace de Greef, Brüssel, menetlusedokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis: advokaadibüroo Nicolas Decker, 16 avenue Marie-Thérèse,

menetlusse astujad,

mille esemeks on hagi EMÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetlust käsitleva komisjoni 25. novembri 1981. aasta otsuse (IV/428-VBBB/VBVB) tühistamiseks,

EUROOPA KOHUS,

koosseisus: president J. Mertens de Wilmars, kodade esimehed T. Koopmans, K. Bahlmann ja Y. Galmot, kohtunikud P. Pescatore, A. J. Mackenzie Stuart, A. O'Keefe, G. Bosco, O. Due, U. Everling ja C. Kakouris,

kohtujurist: P. VerLoren van Themaat,

kohtusekretär: kohtusekretäri asetäitja J. A. Pompe,

on teinud järgmise

otsuse

[...]

Põhjendused

1. Euroopa Kohtu kantseleisse vastavalt 5. ja 15. veebruaril 1982 esitatud hagiavaldustega esitasid Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen (VBVB), Antwerpen, ja Vereniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels (VBBB), Amsterdam, EMÜ asutamislepingu artikli 173 teise lõigu alusel hagid EMÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetlust käsitleva komisjoni 25. novembri 1981. aasta otsuse 82/123/EMÜ (EÜT L 54, lk 36) tühistamiseks.

2. Vaidlustatud otsus käsitleb kokkulepet, mille sõlmisid 21. jaanuaril 1949 kõnealused kaks ühingut, kes esindavad vastavalt Flandria ja Madalmaade kirjastajate ja raamatumüüjate enamust. Kokkulepet muudeti 2. juulil 1958 ning vastavalt määrusele nr 17 teatas Madalmaade ühing 30. oktoobril 1962 ja flaami ühing 3. novembril 1962 sellest komisjonile. Teatistele lisati taotlus artikli 85 lõikes 3 sätestatud erandi kohaldamiseks, juhuks kui kokkulepe peaks loetama artikli 85 lõikes 1 vastuolus olevaks. Toimikust nähtub, et samaaegselt oma kokkuleppes teatamisega tegid hagejad komisjonile teatavaks ka mõlema siseriikliku ühingu siseselt kehtivad kokkulepped ja eeskirjad (edaspidi „siseriiklikud kokkulepped”).

3. Komisjon algatas asjas menetluse 7. detsembril 1977. Vastuväited esitati kahes identses kirjas, mis saadeti hagejatele 19. detsembril 1977 ja 12. jaanuaril 1978.

4. Poolte esimene kuulamine toimus 15. ja 16. märtsil 1978, teine kuulamine 18. oktoobril 1979 ning täiendav kohtumine pooltega 19. märtsil 1981. Nende kuupäevade vahelisel ajal esitasid hagejad komisjonile mitmeid alternatiivseid ettepanekuid, millest ühtki aga komisjon vastuvõetavaks ei pidanud. Komisjon kinnitas oma seisukohta 27. märtsi 1981. aasta kirjas ning võttis 25. novembril 1981 vastu kohtumenetluse esemeks oleva otsuse. Nimetatud otsuses märkis komisjon, et kokkulepe rikub artikli 85 lõiget 1, ning keeldus tegemast erandit artikli 85 lõike 3 alusel.

Kommenteeri: [MSOffice1]:
"ärakuulamine"

5. Hagiavaldused esitati 5. ja 15. veebruaril 1982. Samal kuupäeval esitasid hagejad taotluse ajutiste meetmete vastuvõtmiseks, millega peatataks kõnealuse otsuse täitmine kuni menetluse lõppemiseni põhikohtuasjas. Oma 31. märtsi 1982. aasta otsusega peatas Euroopa Kohtu president otsuse täitmise teatud piires ja teatavatel tingimustel.

6. Kokkulepe, mida kirjeldatakse täpsemalt vaidlusaluse otsuse 9. lõigus, sisaldab kolme omavahel tihedalt seotud sätete kogumit:

a) Kirjastaja peab iga oma väljaande jaoks kehtestama jaemüügihinna ning tal on kahe siseriikliku ühingu kõikide teiste liikmete ees vastav kohustus tagada nimetatud hinna järgimine kuni jaemüügi etapini, välja arvatud juhtudel, mille ammendav loend on esitatud

siseriiklikes kokkulepetes. Neid eeskirju nimetatakse edaspidi „fikseeritud edasimüügihinna süsteemiks”.

b) Kirjastajate ja raamatumüüjate tunnustamise süsteem, mille kohaselt vastastikku tunnustatakse siseriiklikesse ühingutesse kuulumist. Liikmetel keelatakse mis tahes kauplemine tunnustamata kirjastajate ja raamatumüüjatega. Neid eeskirju nimetatakse edaspidi „ainumüügiõiguse süsteem”.

c) Luuakse komitee, mille ülesandeks on rangelt jälgida kokkuleppe täitmist ning teha koostööd siseriiklikes ühingutes tegutsevate sarnaste komiteedega. Komitee ülesandeks on muu hulgas otsustada, kas kokkulepet on rikutud, teha asjaomastele isikutele vastavaid ettekirjutusi ning vajadusel keelata nende tegevus antud kaubandusvaldkonnas. Neid eeskirju nimetatakse edaspidi „sanktsioonisüsteem”.

7. Hagejate väitel on komisjon ekslikult leidnud, et kokkulepe sisaldab endiselt ainumüügiõiguse süsteemi. Nad ei eita, et kokkulepe sisaldab endiselt sellealaseid selgesõnalisi sätteid, kuid leiavad, et neid ei ole juba kaua kohaldatud ning seepärast tuleks need lugeda aegunuks. Asjaolu, et kokkulepe sisaldab endiselt kõnealuseid sätteid, ei saa nende väitel käsitada artikli 85 rikkumisena.

8. Kui hagejad oleksid soovinud ainumüügiõiguse süsteemi lõplikult kaotada, oleks seda, nagu komisjon on oma otsuse 38. lõigus õigesti märkinud, saanud konkurentsieskirju arvesse võttes tõhusalt teha üksnes kokkuleppe ametliku muutmisega, teatades sellest määrusega nr 17 ette nähtud korras komisjonile. Kuna sellist muutmist ei ole toimunud, ei saanud komisjon kokkulepet hinnata muul viisil, kui talle 1962. aastal teatavaks tehtud tingimuste alusel. Samal põhjusel peab ka Euroopa Kohus arutama kokkulepet sellisel kujul, nagu see 1962. aastal teatavaks tehti, ehk siis ainumüügiõiguse süsteemi sisaldavana.

Artikli 85 lõike 1 kohaldamine

9. Oma otsuse artiklis 1 märgib komisjon, et kokkulepe on vastuolus artikli 85 lõikega 1. Kokkuleppe suhtes esitatud vastuväited, mis sisalduvad otsuse lõikudes 34–46, võib kokku võtta järgmiselt:

Vaidlusalust kokkulepet tuleb käsitada „ettevõtjate ühenduste otsusena” artikli 85 tähenduses, kuna see on siduv mõlema ühingu liikmetele, sealhulgas kirjastajatele, raamatuklubidele, importijatele, ainuesindajatele, hulgimüüjatele ja raamatumüüjatele. Kokkuleppes sätestatud kollektiivne ainumüügiõiguse süsteem ja kollektiivne fikseeritud edasimüügihinna süsteem piiravad konkurentsi ühisturul.

Ainumüügiõiguse süsteemi raames on keelatud osta, ladustada ja soodustada selliste raamatute müüki, mille on teises riigis välja andnud tunnustamata kirjastaja. Nende sätete tulemusena reserveeritakse suurem osa Belgia ja Madalmaade vahelisest raamatukaubandusest tunnustatud ettevõtjatele, takistades seeläbi tunnustatud kirjastajate ja müüjate kauplemist teise riigi tunnustamata kirjastajate ja müüjatega.

Fikseeritud edasimüügihinna süsteemi raames nõutakse, et mõlema riigi kirjastajad kehtestaksid igale oma väljaandele ühtse jaemüügihinna ning müüjatel nõutakse, et nad ei müüks raamatuid teises riigis muu hinnaga, kui on kirjastaja poolt kindlaks määratud. Komisjon leiab, et selline süsteem välistab täielikult kahe riigi raamatumüüjate vahelise hinnakonkurentsi konkreetse raamatu osas. Müüjatel keelatakse teha isiklike jõupingutusi, mis võiksid aidata neil suurendada oma turuosa, müües raamatuid kirjastaja poolt määratud hinnast odavamalt või kanda mõistlik osa ratsionaliseerimismeetmetest tulenevast kokkuhoiust üle tarbijale.

Suurem osa Flandria ja Madalmaade raamatukaubandusettevõtjatest on kõnealuse kahe ühingu liikmed või nende poolt tunnustatud, mistõttu kokkulepe toob kaasa märkimisväärse konkurentsipiirangu, kuna selle eesmärk on allutada raamatukaubandus reeglitele, mis takistavad mõlema riigi hollandikeelsete raamatute kirjastajatel ja raamatumüüjatel vabalt valida oma tarne- ja müügi kanalaid teises riigis ning kindlaks määrata oma ostu- ja müügitingimused. Komisjon leiab, et kokkulepe takistab seepärast liikmesriikidevahelist kaubandust. Selle kahjulik mõju on veelgi suurem seetõttu, et Madalmaade ja Belgia vahel toimuv raamatukaubandus on märkimisväärse mahuga.

10. Hagejad esitavad otsuse selle osa kohta kaks vastuväidete kogumit, millest osa käsitleb vorminõudeid ja menetluskorda ning osa komisjoni poolseid hinnanguid kokkuleppe sisule.

Vorminõudeid ja menetluskorda käsitlevad vastuväited

11. Mitmesuguseid vastuväiteid vorminõuete ja menetluskorra kohta on esitanud eelkõige VBVB. VBVB on käsitlenud ja edasi arendanud neist väidetest kahte, nagu nähtub alljärgnevast.

12. Esiteks kaebab VBVB, et vastuväiteid sisaldava teatise allkirjastanud ametiisik ei olnud komisjoni poolt nõuetekohaselt volitatud seda tegema.

13. Vastuseks sellele kaebusele, mida hagiavalduses üksikasjalikumalt ei käsitleta, on komisjon esitanud põhjaliku selgituse, millest nähtub, et komisjon oli vastuväiteid sisaldava dokumendi allkirjastanud ametiisikule andnud nõuetekohased juhised ja volitused vastavalt korrale, mille Euroopa Kohus on selgesõnaliselt heaks kiitnud.

14. Antud väidet esitades on hageja jättnud tähelepanuta asjaolu, et allkirjaõiguse delegeerimine on komisjoni volituste teostamise tavapärane viis, nagu Euroopa Kohus on tunnistanud oma 14. juuli 1972. aasta otsuses (kohtuasi 48/69: ICI, EKL 1972, lk 619, punktid 10–14) ja 17. oktoobri 1972. aasta otsuses (kohtuasi 8/72: Cementhandelaren, EKL 1972, lk 977, punktid 10–14). Hageja ei ole esitanud tõendeid, mis annaksid alust arvata, et ühenduse ametivõimud oleksid rikkunud antud valdkonnas kohaldatavaid eeskirju. Seetõttu tuleb väide tagasi lükata.

15. Teiseks väidab VBVB, et 18. oktoobri 1979. aasta kuulamine viidi läbi ebaseaduslikult, kuna kohal ei viibinud kõik ametiisikud, kelle komisjon oli määruse nr 99/63 artikli 9 kohaselt määranud kuulamist läbi viima.

16. Määruse nr 99/63 artikli 9 lõikes 1 sätestatakse: „Ära kuulamisi juhivad komisjoni poolt selleks määratud isikud.” Sellest sättest tuleneb, et asjas võivad kuulamisi läbi viia üksnes isikud, kellele komisjon on selle ülesande nõuetekohaselt määranud. Kui aga konkreetse juhtumi jaoks on määratud mitu isikut, ei tulene nimetatud sättest kohustust, et kõik määratud isikud või teatavad neist isikutest peaksid kuulamistel samaaegselt kohal olema. Seetõttu tuleb ka see väide tagasi lükata.

17. Kolmandaks kaebab VBVB, et komisjon ei võtnud vastu tema ettepanekut kuulata Vereniging van Letterkundigeni president F. Van Vlierden ära kirjanikuna.

18. Määruse nr 99/63 artikli 7 lõikes 1 sätestatakse: „Komisjon võimaldab isikutel, kes oma kirjalikes arvamustes on avaldanud sellekohast soovi, esitada oma vastuväited suuliselt, juhul kui need isikud ilmutavad piisavat huvi...”. Lõikes 2 sätestatakse: „Komisjon võib samal viisil ka igale muule isikule anda võimaluse avaldada oma seisukohti suuliselt.” Nimetatud artiklist nähtub, et komisjonil on üsna ulatuslik diskretsioon otsustamiseks, kui kiiresti ta soovib ära kuulata isikud, kelle ütlused võivad uurimise seisukohalt olulised olla. Ka nähtub mõlema kuulamise protokollidest, et hagejatele anti täiesti vaba võimalus oma seisukohti väljendada ning saata enda nimel kõnelema raamatukaubanduse kõiki aspekte esindavaid isikuid. Hageja ei ole esitanud ühtki tõendit selle kohta, et antud olukorras oleks komisjon Van Vlierdenit ära kuulamata jättes piiranud õigusvastaselt asja uurimist ning seega ka hagejate võimalust anda seletusi komisjoni vastuväidetest tulenevate probleemide erinevate aspektide kohta. Seetõttu tuleb ka see väide tagasi lükata.

19. Neljandaks kaebab hageja, et vastuväiteid sisaldav dokument oli mittetäielik ning osa esitatud vastuväidetest selgitati ebapiisavalt või ebatäpselt. Ta leiab, et komisjon on antud olukorras rikkunud määruse nr 99/63 artiklit 4, mille kohaselt komisjon käsitleb oma otsustes ainult neid vastuväiteid, mille kohta pooltele on antud võimalus oma seisukohti väljendada. Hageja ei täpsusta, milliste otsuse osadega kõnealune kriitika seonduv.

20. Vastuväidete ja vaidlusaluse otsuse võrdlemine näitab, et kokkulepet artikli 85 lõikega 1 kokkusobimatuks tunnistades ja artikli 85 lõike 3 kohase erandi tegemisest keeldudes viitas komisjon selgesõnaliselt kolmele lõplikult kindlaks tehtud asjaolule, täpsemalt fikseeritud edasimüügihinna süsteemile, ainumüügiõiguse süsteemile ja sanktsioonisüsteemile. Seega oli pooltele täielikult teada nende vastu algatatud uurimise ulatus ning neil oli võimalik ennast kaitsta. Seetõttu tuleb ka see väide tagasi lükata.

21. Viiendaks kaebab VBVB, et komisjon ei vastanud mõningatele tema argumentidele, ning väidab, et kõnealune otsus tuleks seetõttu tühistada, kuna selle põhjendus on ebapiisav. Sellega seoses viitab ta asjaolule, et komisjon ei pidanud oluliseks tema kultuurilisi argumente, Euroopa inimõiguste kaitse konventsiooni artikliga 10 seotud argumente ja Pariisi konventsiooni artikliga 10 *bis* seotud argumente.

22. Seoses sellega tuleb meenutada, et kuigi komisjon on asutamislepingu artikli 190 kohaselt kohustatud ära märkima otsuse vastuvõtmise aluseks olevad faktilised asjaolud ja õiguslikud kaalutlused, ei nõua see artikkel, et komisjon käsitleks kõiki haldusmenetluse käigus läbi vaadatud faktilisi ja õiguslikke asjaolusid (selles küsimuses vt viimati 9. novembri 1983. aasta otsus kohtuasjas 322/81: Michelin, EKL 1983, lk 3461). Isikule kahjuliku otsuse põhjendus peab võimaldama Euroopa Kohtul teostada järelevalvet otsuse õiguspärasuse üle ning andma asjaomasele isikule kogu vajaliku teabe, et tal oleks võimalik veenduda, kas otsus on piisavalt põhjendatud või mitte. Sellelt seisukohalt tuleb tunnistada, et komisjon on oma põhjenduses piisava põhjalikkusega sätestanud kõik faktilised ja õiguslikud asjaolud, millele otsuse resolutiivosa tugineb. Seetõttu tuleb ka see väide tagasi lükata.

23. Kuuendaks väidab VBVB, et komisjon ei võimaldanud talle juurdepääsu haldusmenetluse toimikule, mistõttu ta ei saanud tutvuda mõningate dokumentide ja uuringutega, mida komisjon oma otsuse tegemisel kasutas.

24. Tuleb märkida, et VBVB ei ole suutnud nimetada ühtki dokumenti, mida komisjon oleks võinud otsuse tegemisel kasutada, kuid millele hagejal puuduks juurdepääs. Seepärast käsitleb antud kaebus nähtavasti pigem asjaolu, et tal ei ole olnud võimalik tutvuda komisjoni toimikuga, et teha kindlaks, kas see sisaldab talle huvi pakkuda võivaid dokumente.

25. Sellega seoses tuleb märkida, et kuigi kaitseõigusest tulenevalt peab asjaomasel ettevõtjal olema võimalus teha selgelt teatavaks oma seisukohad seoses dokumentidega, millele komisjon oma otsuses sisalduvaid järeldusi tehes tugines, ei nõua ükski säte, et komisjon peaks asjaomastele isikutele avalikustama oma toimikute sisu. Tegelikuses puuduvad tõendid selle kohta, et komisjon oleks kasutanud mõnd dokumenti, millele pooltel puudus ligipääs ning mille suhtes neil ei olnud võimalik oma seisukohti väljendada. Seetõttu tuleb ka see väide tagasi lükata.

26. Seitsmenda kaebuse on esitanud nii VBVB kui ka VBVB. Mõlemad hagejad väidavad, et komisjon on korduvalt teatanud kavatsusest uurida ühenduse raamatukaubandust tervikuna, enne kui ta teeb mõne sellealase otsuse. Nad juhivad tähelepanu ühelt poolt avaldusele, mille komisjoni esindaja Ferry tegi 15. ja 16. märtsi 1981. aasta kuulamise lõpus, ning avaldustele, mille volinik O'Kennedy tegi 13. veebruaril 1981 Euroopa Parlamendi istungil seoses fikseeritud raamatuhindu käsitleva B. Beumeri aruande aruteluga (Euroopa Parlamendi arutelud, EÜT 1981, lisa nr 1–266, lk 335, ja protokoll nr 1-544/80, 10.11.1980), samuti komisjoni poolt kahele parlamendi küsimusele antud vastustele, millest esimene anti 10. augustil 1981. aastal Beyer de Ryke kirjalikule küsimusele nr 514/81 (EÜT C 240, lk 20) ja teine Van Mierti küsimusele nr 28 (EÜT 1981, lisa nr 1–273, lk 185).

27. Kõnealuse avalduse uurimine näitab, et komisjon ei ole kordagi võtnud sellist kohustust, nagu hagejad talle omistavad. Komisjon üksnes teatas, et ta uurib ühenduses erinevaid raamatuturge ning loodab lahendada konkurentsiiga seotud probleemid tervikuna. Need avaldused ei saanud takistada komisjoni käsitlemast eelisjärjekorras mõnda konkreetset kokkulepet kohe, kui ta oli selle uurimise lõpule viinud. Seetõttu tuleb ka see väide tagasi lükata.

28. Kaheksandaks väidavad hagejad, et komisjoni seisukohad ei ole olnud järjekindlad ning rikutud on kaitseõigust, kuna komisjon, olles samaaegselt saanud teated siseriiklike kokkulepete ning kaht ühingu ühendava kokkuleppe kohta ning olles esialgsel etapil andnud mõista, et tema uurimine hõlmab kõiki nimetatud kokkuleppeid, eraldas niinimetatud „riikidevahelise“ kokkuleppe ülejäänutest ning tegi selle kohta eraldi otsuse. Hagejad juhvivad tähelepanu, et sellele vaatamata sisaldab vaidlusalune otsus arvukaid viiteid siseriiklike kokkulepetele ning nende arvates soovib komisjon need kokkulepped kaudselt lõpetada – kuigi ta neid avalikult kahtluse alla ei sea – , rünnates üksnes riikidevahelist kokkulepet, pidades silmas, et ilma selle kokkuleppeta ei saa siseriiklikud kokkulepped edaspidi kehtida.

29. Komisjon tunnistab, et vaidlusalust kokkulepet ei saa tegelikult kontekstist eraldada, mistõttu ta pidi igal juhul viitama siseriiklike kokkulepetele, kuivõrd neile viitab rahvusvaheline kokkulepe. Ta väidab aga, et ta ei soovinud sellega anda hinnangut, kas siseriiklikud kokkulepped kuuluvad ühenduse õiguse kohaldamisalasse, ja kui kuuluvad, siis kas nad on asutamislepingu sätetega kooskõlas.

30. Kuigi ühelt poolt riikidevaheline kokkulepe ja teiselt poolt siseriiklikud kokkulepped on kahtlemata omavahel seotud, ei saa komisjoni kritiseerida sel alusel, et ta keskendas oma tähelepanu kahe ühingu vahelisele kokkuleppele. Kuigi riikidevahelise kokkuleppe sätteid viitavad kõigis kolmes eespool nimetatud olulises küsimuses siseriiklike kokkulepetele, on komisjon siiski seisukohal, et riikidevahelist kokkulepet saab hinnata selle enda eesmärkide alusel ning ei ole tingimata vajalik samaaegselt hinnata ka siseriiklike kokkuleppeid.

31. Lisaks on komisjon oma otsuse preambuli esimeses põhjenduses selgesõnaliselt siseriiklikud kokkulepped otsuse kohaldamisalast välja jättnud. Komisjoni poolt valitud menetlusest tuleneb, et kohtuotsust, mida Euroopa Kohtult taotletakse, ei saa tõlgendada selliselt, nagu antaks selles hinnang küsimustele, mis ei ole olnud menetluse objektiks. Kuna selles osas ei ole õigusi mingil viisil riivatud, ei ole võimalik asuda seisukohale, et komisjoni poolt valitud menetlus oleks kahjustanud kaitseõigust. Seetõttu tuleb ka see väide tagasi lükata.

Artikli 85 lõike 1 kohaldamine

Sisulised kaebused

32. Sisuliste küsimustega seoses esitavad hagejad viis erinevat väidet, mis käsitlevad eelkõige Euroopa inimõiguste kaitse konventsiooni artikliga 10 tagatud sõnavabaduse piiramist, Pariisi konventsiooni artikli 10 *bis* rikkumist, komisjoni poolt antud asjas asutamislepingu artiklile 85 antud tõlgenduse ja liikmesriikide senise tava vahelist vastuolu, raamatuturu erilise struktuuri arvesse võtmata jätmist komisjoni poolt ning lõpetuseks mis tahes kahju puudumist konkurentsile ühisturul, pidades silmas kõnealuse keelepiirkonna iseärasusi.

1. Sõnavabaduse piiramist käsitlev väide

33. Hagejad väidavad sisuliselt, et müügivõrgustiku optimaalsest korraldusest tulenevalt on fikseeritud edasimüügihinna süsteemi eesmärk soodustada võimalikult paljude eri raamatute väljaandmist kirjastajate poolt ning tagada seeläbi väiksema müügiipotentsiaaliga teoste, näiteks teaduslike ja luuleteoste väljaandmine. Nad väidavad, et sellises olukorras, nagu näitavad mõningate riikide kogemused (hagejad nimetavad sellega seoses Rootsi ja Prantsusmaa kogemust), tooks fikseeritud edasimüügihinna süsteemi kaotamine kaasa sõnavabaduse piiramise ning seaks kirjastamise sõltuvusse riiklikest toetustest. Seepärast ohustab komisjoni tegevus sõnavabadust, nagu see on määratletud eelkõige Euroopa inimõiguste kaitse konventsiooni artiklis 10.

34. Kuigi vastab tõele, et teatavad majanduslikud sätted võivad sõnavabadusele mõju avaldada, ei ole hagejad antud juhul siiski tõendanud, et komisjoni otsuse ja Euroopa inimõiguste kaitse konventsiooni artikliga 10 tagatud sõnavabaduse vahel oleks reaalne seos, isegi kui eeldada, et konventsiooni on võimalik tõlgendada selliselt, et see tagab võimaluse kirjastada raamatuid majanduslikult tasuvatel tingimustel. Kui raamatute tootmine ja nendega kauplemine allutatakse eeskirjadele, mille ainus eesmärk on tagada liikmesriikide vahel kaubandusvabadus normaalsetel konkurentsitingimustel, siis ei saa seda käsitada kirjastamisvabaduse piiramisena, kuna on selge, et see jääb nii kirjastajate kui müüjate tasandil täielikult kehtima. Seetõttu tuleb väide tagasi lükata.

2. Pariisi konventsiooni artikli 10 bis rikkumist käsitlev väide

35. Hagejad väidavad, et fikseeritud edasimüügihinna süsteem on tagatiseks niinimetatud „meelituspakkumiste” vastu ehk teatavate raamatute ebaharilikult madala hinnaga müümise vastu, mille ainus eesmärk on kliente ligi meelitada. Nad leiavad, et selline tegevus on vastuolus Pariisi konventsiooni artikliga 10 bis, nagu seda on muudetud 31. oktoobri 1958. aasta Lissaboni aktiga (Manuel des conventions, väljaandja Bureaux internationaux réunis pour la protection de la propriété industrielle, Genf). Konventsioon on väidetavalt siduv ka ühendusele ning seetõttu on see konkurentsireeglite suhtes ülimuslik.

36. Pariisi konventsiooni artiklist 10 bis kõneldes viitavad hagejad nähtavasti selle lõikele 1, milles sätestatakse: „Liidu liikmesriigid on kohustatud tagama liikmesriikide kodanikele tõhusa kaitse kõlvatu konkurentsi vastu.” Nad leiavad, et niinimetatud „meelituspakkumiste” näol on tegemist kõlvatu konkurentsi eespool viidatud sätte tähenduses. Kuna nende arvates pakub fikseeritud edasimüügihinna süsteem kaitset sellise käitumise vastu, ei ole komisjonil õigust nõuda selle kaotamist asutamislepingu konkurentsieeskirjade kohaldamise tulemusena.

37. Asjaolu, et fikseeritud edasimüügihinna süsteem võib kõrvalmõjuna tõkestada hagejate poolt kirjeldatud kõlvatut konkurentsi, ei ole siiski piisav põhjus, et jätta kogu turusegmendi, näiteks raamatukaubanduse, suhtes kohaldamata artikli 85 lõige 1. Ettevõtjad, kes võivad olla kannud kahju kõlvatu konkurentsi tõttu, saavad tugineda kaubandustavasid käsitlevatele õigusaktidele, mis on teatud vormis olemas kõikides liikmesriikides ning mis pakuvad õiguskaitset selliste kuritarvituste puhul, millele hagejad viitavad. Teiselt poolt ei saa selliste

kuritarvituste olemasoluga igal juhul põhjendada ühenduse konkurentsireeglite rikkumist. Seetõttu tuleb see väide tagasi lükata.

3. Väide, et ühenduse tegevus on vastuolus mitmete liikmesriikide poolt antud küsimuses rakendatava poliitikaga

38. Hagejad väidavad, et õigusaktidest ja vastavast kohtupraktikast tulenevalt on raamatute fikseeritud edasimüügihinna süsteem lubatud kõikides liikmesriikides, igal juhul aga Saksamaal, Prantsusmaal ja Ühendkuningriigis. Seepärast peab komisjon kohustusliku juhisena antud valdkonnas oma poliitikat kujundades arvesse võtma kõnealust ühtset tava.

39. Komisjon väidab sellega seoses, et nimetatud kolmel turul kehtivad tavad ei ole võrreldavad vaidlusaluse otsuse esemeks oleva kokkuleppega kehtestatud süsteemiga. Lisaks on ta selgesõnaliselt teatanud, et jätab endale igal juhul õiguse anda hagejate viidatud tavadele hinnang lähtuvalt asutamislepingu tingimustest.

40. Sellega seoses tuleb märkida, et siseriiklikud õigusaktid ja kohtupraktika, isegi kui need oleksid kõikides liikmesriikides ühetaolised, ei ole asutamislepingus sätestatud konkurentsieskirjade kohaldamisel ülimuslikud. Sellest põhjendusest tuleb veelgi enam lähtuda eraettevõtjate käitumistavade puhul, isegi kui liikmesriigi ametivõimud on neid sallinud või need heaks kiitnud. Seetõttu tuleb ka see väide tagasi lükata.

4. Väide, et komisjon ei ole võtnud arvesse raamatuturu erilist struktuuri

41. Hagejad, keda eelkõige selles küsimuses toetavad ka menetlusse astunud GALC ja GELC, väidavad, et asutamislepinguga ette nähtud konkurentsi tuleb tõlgendada kui „tõhusat konkurentsi”, mida on kohandatud vastavalt asjaomase turu eritingimustele. Asudes seisukohale, et hinnakonkurents on konkurentsi oluline element, on komisjon ekslikult jätnud arvesse võtmata raamatu kui toote erilise iseloomu ning raamatuturu erilise iseloomu ja struktuuri. Iga raamat on aga iseenesest eraldi turg ning raamatute hinnaelastsus on minimaalne, mistõttu muudel konkurentsiaspektidel on hinnaga võrreldes suurem tähtsus. Sellega seoses mainivad hagejad pakutava valiku suurust, raamatukaupluste varude mitmekesisust, tellimuste täitmise kiirust ning tarbijatele pakutavaid teabe- ja nõustamisteenuseid.

42. Hagejad väidavad ka, et edasimüügihinna fikseerimine ei kahjusta konkurentsi kirjastajate tasandil, kellel on vabadus kindlaks määrata kirjastatavate raamatute valik ja kehtestada hinnad, võttes arvesse olukorda turul, ega suhetes müügivõrgustiku erinevate etappide ehk hulgi- ja jaemüüjate vahel. Tarbija saab antud süsteemist üksnes kasu, kuna ta saab kõikjal osta sama raamatu sama hinnaga ning lisaks pakutakse talle laia raamatuvalikut ja parimat võimalikku teenindust.

43. Sellele argumendile vastates rõhutab komisjon, et ta ei jäta arvesse võtmata kirjastajate vahelist vaba konkurentsi ega asjaolu, et fikseeritud edasimüügihinna süsteem võimaldab müügisüsteemis säilitada kirjastajate, hulgi- ja jaemüüjate vahel teatava konkurentsi, mille

aluseks on kirjastaja müügihinna ning tarbijamüügi puhul kehtiva kohustusliku hinna vahelise marginaali jaotamine. Olles neid asjaolusid arvesse võtnud, käsitleb otsus komisjoni väitel hoopis hagevate ühingute poliitikat seoses kasumimarginaalide ja sellest tuleneva müügikanalite struktuuriga. Komisjon leiab, et fikseeritud edasimüügihinna süsteem välistab täielikult hinnakonkurentsi jaemüüjate tasandil ning seepärast tõkestab see kõik katsed ratsionaliseerida müüki tarbijale kasulikul viisil. Komisjon seab kahtluse alla hagejate analüüsi, mille kohaselt raamatu hind on tarbija jaoks väheoluline võrreldes muude teguritega, nagu valiku mitmekesisus ja teenindus. Ta leiab, et hinnakonkurentsi siseseviimine jaemüügi tasandil võiks aidata kaasa raamatute paremale levikule majanduslikult kasulikumatel tingimustel.

44. Otsustades poolte esitatud argumentide üle, mis põhinevad kohtumenetluse keskseks küsimuseks oleval raamatuturu erilisel struktuuril, tuletab Euroopa Kohus pooltele meelde, et tema ainsaks ülesandeks on teha otsus riikidevahelise kokkuleppe kokkusobivuse kohta artikli 85 lõikega 1, mistõttu ta saab oma otsuses käsitleda üksnes selle kokkuleppe piiravat mõju Madalmaade ja Belgia hollandikeelsete raamatute turgude vahelisele kaubandusele.

45. Euroopa Kohus leiab siiski, et kõnealuse turu eriline iseloom ei anna kahele ühingule õigust võtta omavahelistes suhetes kasutusele piirangusüsteem, mille tulemusena jäetakse edasimüüjad täielikult ilma vabadusest määrata kindlaks müügihindu kuni lõplike tarbijahindadeni. Selline süsteem oleks tõepoolest vastuolus artikli 85 lõike 1 punktiga a, mis keelab selgesõnaliselt kõik kokkulepped, millega „otseselt või kaudselt määratakse kindlaks ostu- või müügihind”. Lisaks annab kokkuleppega ette nähtud fikseeritud edasimüügihinna süsteem kummalegi ühingule võimaluse kontrollida hindade fikseerimise kaudu kuni viimase etapini müüki teises liikmesriigis ning muuta seeläbi võimatuks selliste müügimeetodite kasutuselevõtu, mis võimaldaksid tarbijaid varustada majanduslikult soodsamatel tingimustel. Seepärast on hagevate ühingute tegevus vastuolus ka artikli 85 lõike 1 punktiga b.

46. Seepärast, isegi kui eeldada, et raamatute kui kauba eriline iseloom õigustab müügi ja hinna osas teatavaid eritingimusi, tuleb järeldada, et kui kaks suurt siseriiklikku kirjastajate ja raamatumüüjate ühingut on ühendusesiseses kaubanduses omavahel kehtestanud rangelt kontrollitavad sisereeglid, siis on tegemist piisavalt olulise konkurentsipiiranguga, mis õigustab komisjoni poolt artikli 85 lõike 1 alusel antud hinnangut. Seepärast tuleb hagejate väide tagasi lükata.

5. Väide, et liikmesriikidevahelist kaubandust ei kahjustata

47. Viimaseks väidavad hagejad artikli 85 lõike 1 kohaldamisega seoses, et komisjon käsitas kokkulepet ekslikult liikmesriikidevahelist kaubandust kahjustavana. Nad selgitavad antud küsimusega seoses, et Madalmaade ning Belgia flaamikeelse osa keelekogukonda silmas pidades ei tule geograafilise piirkonnana käsitada kahe kõnealuse riigi poliitilist territooriumi, vaid hollandikeelset territooriumi, kuna see moodustab ühtse terviku. Küsimust sellelt seisukohalt kaaludes on näha, et mõju on asjaomase piirkonna sisene ning ühisturгу ei kahjustata. Nad väidavad, et sellist asjade seisust tunnustati hiljuti ka hollandikeelset liitu

käsitleva Belgia-Madalmaade lepinguga, mis sõlmiti 9. septembril 1980 (Moniteur belge, 1982, lk 1786, ja Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 1981, lk 453).

48. Hagejate selline argumentatsioon jätab tähelepanuta artikli 85 selge sõnastuse, milles viidatakse „liikmesriikidevahelisele kaubandusele”. Antud juhul pole kahtlust, et kokkulepe mõjutab kahe liikmesriigi vahelist kaubandust, olenemata nende omavahelistest keelesidemetest. Seetõttu tuleb ka see väide tagasi lükata.

49. Kõikidest eeltoodud kaalutlustest lähtudes hindas komisjon õigesti, et kokkulepe kuulub artikli 85 lõikes 1 sätestatud keelu alla.

Artikli 85 lõike 3 kohaldatavus

50. Kokkuleppest teatades taotlesid hagejad, et kui see leitakse olevat artikli 85 lõikega 1 kokkusobimatu, kasutaks komisjon talle artikli 85 lõikega 3 antud õigust ning deklareeriks, et lõikes 1 sätestatud keeldu nende kokkuleppe suhtes ei kohaldata. Oma otsuse artiklis 2 lükkas komisjon kõnealuse eranditaotluse tagasi. Preambuli punktides 47–63 selgitas ta põhjusi, miks ta artikli 85 lõikes 3 sätestatud kriteeriume arvesse võttes leidis, et kokkulepe ei aita parandada kaupade tootmist või levitamist ja ei võimalda tarbijatel saada sellest tulenevast kasust õiglast osa, et kokkuleppega kehtestatud piirangud ei ole hädavajalikud, ning lõpuks, et kokkulepe kõrvaldab konkurentsi kõnesolevate toodete olulise osa suhtes.

1. Komisjoni keeldumine hagejate alternatiivsetest ettepanekutest

51. Nagu eespool märgitud, esitasid hagejad komisjonile teatavad alternatiivsed ettepanekud, mida mainitakse otsuse preambuli punktides 24–31. Hagejad kaebavad, et komisjon ei võtnud vastu neid ettepanekuid, mis oleksid võinud heastada fikseeritud edasimüügihinna süsteemi mõju, ega esitanud omalt poolt konkreetseid ettepanekuid, mis oleksid võimaldanud erandit kohaldada.

52. Sellega seoses tuleb esiteks märkida, et esialgse haldusmenetluse eesmärk on luua võimalused konkurentsieeskirjade rikkumist käsitleva komisjoni otsuse langetamiseks, kuid see menetlus pakub asjaomastele ettevõtjatele ka võimalust viia asjaomased tavad kooskõlla asutamislepingu normidega. Artikli 85 lõikes 3 sätestatud erandi kohaldamiseks peavad asjaomased ettevõtjad esiteks esitama komisjonile tõendid erandi majandusliku põhjendatuse kohta, ja kui komisjonil on vastuväiteid, esitama alternatiivseid ettepanekuid. Kuigi on tõsi, et komisjon võib omalt poolt anda ettevõtjatele suuniseid võimalike lahenduste kohta, ei ole ta õiguslikult kohustatud seda tegema ning veelgi vähem on ta kohustatud aktsepteerima ettepanekuid, mis tema arvates ei ole kooskõlas artikli 85 lõikes 3 sätestatud tingimustega.

53. Seetõttu tuleb käesolev väide tagasi lükata.

2. Raamatute tootmise ja leviku parandamise küsimus

54. Hagejad ning menetlusse astunud GALC ja GELC väidavad, et kokkuleppe eesmärk on parandada raamatute tootmist ja levikut „ristsubsideerimise” abil, mida võimaldab fikseeritud edasimüügihinna süsteem. Nad selgitavad sellega seoses, et fikseeritud hind võimaldab kirjastajal tänu hõlpsasti müüdavate ja kiire käibega edukate raamatute müügist saadavale kasumile võtta vastutuse ja riskid, mis tulenevad keerukamate ja vähemkasumlike teoste väljaandmisest. Edasimüüjatel on omakorda võimalik hoida suuremaid varusid ning oma kliente paremini teenindada, aidates seeläbi levitada rohkem erinevaid teoseid.

55. Nad väidavad, et fikseeritud edasimüügihinna süsteemi kaotamine tooks teiselt poolt kaasa kaubanduse keskendumise hõlpsasti müüdavatele teostele, mille tulemusena keerukamad teosed jäetaks kõrvale. Kuigi on tõsi, et edukaid raamatuid oleks hõlpsam müüa, tooks see kaasa mitmeid negatiivseid tagajärgi: kirjastajatel ei oleks enam võimalik võtta väiksema edupotentsiaaliga teoste väljaandmise riski ning selle tulemusena satuks ohtu väikeste erialakirjastajate olemasolu. Seetõttu väheneks väljaantavate raamatute valik, väheneks suure raamatuvaruga ja klientidele teenust pakkuvate raamatukaupluste arv ning suureneks selliste edasimüüjate arv, kes on huvitatud üksnes kiire käibega teostest, mis võimaldaksid neil vähendada oma kasumimarginaali. Müügistruktuuri selline muutus tooks hõlpsasti müüdavate raamatute hinnalanguse vastukaaluna tõenäoliselt kaasa kõikide teiste teoste hinnatõusu.

56. Komisjon ei nõustu ühegagi hageja järeldustest. Ta leiab, et hagejad ei ole tõendanud põhjusliku seose olemasolu fikseeritud edasimüügihinna süsteemi kaotamise ja kirjeldatud nähtuste vahel, nagu näiteks väljaantavate raamatute arvu vähenemine ning piisavalt mitmekesise varuga raamatukaupluste arvu vähenemine. Komisjon leiab, et „ristsubsideerimine” oleneb sisuliselt poliitikast, mida kirjastajad kasutavad oma müügihindade kindlaksmääramiseks, ning see võiks toimida ka ilma edasimüügihinna fikseerimise süsteemita, mis hõlmab sisuliselt raamatute edasimüüki, mitte aga kirjastamist. Raamatukaupluste arv väheneb juba niigi olenemata fikseeritud edasimüügihinna süsteemi olemasolust, mis näitab, et sellel nähtusel on muud põhjused. Uute raamatumüügi meetodite kasutuselevõtt, nagu näiteks raamatuosakondade loomine kaubamajades ja lehemüügi punktides, soodustab raamatute levikut uute tarbijarühmade seas. Komisjon märgib, et kõiki asjaolusid arvesse võttes on tõhusa levisüsteemi loomine täiesti võimalik ka piiravat fikseeritud edasimüügihinna süsteemi kasutamata.

57. Komisjoni toetavad menetlusse astujad NV Club, NV GB-Inno-BM ja NV Sodal märgivad, et tarnete mitmekesisus, varude säilitamine, tellimuste kiire täitmine ja muud tarbijatele osutatavad teenused on igati võimalikud ka hinnaalanduspoliitika korral, nagu on näidanud mitmete ühenduse liikmesriikide kogemus.

58. Nende argumentidega seoses tuleb veel kord meenutada, et Euroopa Kohus saab teha otsuse üksnes riikidevahelise kokkuleppe kohta. Ei ole tõendatud, et komisjon oleks ületanud oma kaalutusõiguse piire, kui ta keeldus kokkuleppe omadusi silmas pidades tunnustamast, et kokkuleppe võiks Madalmaade ja Belgia hollandikeelsete raamatute turgude vahelise kaubanduse kontekstis aidata parandada raamatute tootmist ja levitamist.

59. Hagejad ei ole omalt poolt suutnud tõendada, et raamatute tootmise ja levitamise parandamiseks on vaja riikidevaheline kokkulepe kehtima jätta ja säilitada kahe asjaomase turu vahelises kaubanduses „ristsubsideerimise” mõju, olenemata sellest, milline võib kokkuvõttes olla kõnealusest süsteemist saadav olemuslik kasu, mida saab hinnata üksnes siseriiklike kokkulepete alusel.

60. Käesolevas asjas tuleb tagasi lükata hagejate väide, et komisjon keeldus tunnistamast, et kokkulepe aitab parandada kõnealuste kaupade tootmist või levitamist.

Vormindatud: Eesti

61. Kuna artikli 85 lõike 3 kohase erandi saamiseks peavad olema täidetud kõik tingimused, ei ole vaja erandi teiste tingimustega seotud väiteid läbi vaadata.

62. Kõikidest eeltoodud kaalutlustest järeldub, et hagid tuleb jätta rahuldamata.

Kohtukulud

63. Kodukorra artikli 69 lõike 2 kohaselt on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud.

64. Kuna hagejad ja nende toetuseks menetlusse astunud isikud on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb kohtukulud neilt välja mõista. Ajutiste meetmete vastuvõtmise taotluse osas tuleb siiski arvesse võtta, et menetlusse astujad selles menetluses ei osalenud.

Esitatud põhjendustest lähtudes,

EUROOPA KOHUS

otsustab:

1. Jätta hagid rahuldamata.

2. Mõista hagejatelt ja nende toetuseks menetlusse astunud isikutelt välja põhikohtuasjaga seotud kohtukulud ning mõista hagejatelt lisaks välja ajutiste meetmete vastuvõtmise taotlusega seotud kohtukulud.

Mertens de Wilmars

Koopmans

Bahlmann

Galmot

Pescatore

Mackenzie Stuart

O'Keeffe

Bosco

Due

Everling

Kakouris

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 17. jaanuaril 1984 Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

P. Heim

J. Mertens de Wilmars